

Sygn. akt: I C 267/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

G., dnia 5 października 2017r

Sąd Rejonowy w Gdyni, I Wydział Cywilny

Przewodniczący: SSR Małgorzata Nowicka - Midziak

Protokolant: Yuliya Kaczor

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 21 września 2017r

sprawy z powództwa **A. K. (1)**

przeciwko (...) **Spółka Akcyjna z siedzibą w W.**

o zapłatę

1. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 12 000 zł. (dwanaście tysięcy złotych) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 6 lutego 2017r do dnia zapłaty;
2. oddala powództwo w pozostałym zakresie;
3. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 4217 zł. (cztery tysiące dwieście siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sygnatura akt: I C 267/17

UZASADNIENIE

Powód A. K. (1) wniósł pozew przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W., domagając się od pozwanego zapłaty kwoty 12.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 31 marca 2016r. do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu pozwu powód podniósł, że zawarł z pozwanym umowę ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi (...). Umowa została zawarta w wyniku przedstawienia powodowi oferty jej zawarcia przez doradcę finansowego, działającego w imieniu pozwanego. Zgodnie z postanowieniami ogólnych warunków ubezpieczenia, Tabeli Opłat i Limitów w przypadku rozwiązania umowy przed ustalonym w umowie okresem, pozwany mógł pobrać 98 % składki pierwszorocznej z wpłaconych przez powoda środków, jeżeli rozwiązanie miało miejsce w pierwszym roku obowiązywania umowy, a stopniowo mniejszy odsetek w przypadku rezygnacji w kolejnych latach. Dochodzona w niniejszej sprawie kwota jest równa wartości rachunku powoda, która nie została zwrócona po rozwiązaniu umowy. Na dzień rozwiązania umowy stan środków zgromadzonych na rachunku wynosił 177.987,87 zł, jednak z uwagi na naliczenie opłaty za całkowity wykup wartość wykupu wynosiła 158.866,87 zł. Po uwzględnieniu podatku od zysków opłata za wykup wynosiła 12.000 zł. Powód powołał się na treść decyzji Prezesa UOKiK z dnia 23 grudnia 2015r., podnosząc, że ma ona charakter prejudykatu przeciwko przedsiębiorcy. Powód wskazał na brak podstawy prawnej do zatrzymania przez pozwanego jakichkolwiek środków finansowych znajdujących się na rachunku powoda, podnosząc, że postanowienia OWU przewidujące opłatę za całkowity wykup stanowią niedozwolone klauzule umowne.

(pozew k. 2-13)

W odpowiedzi na pozew pozwany wniosł o oddalenie powództwa w całości, podnosząc, iż przedmiotowa polisa została zawarta na podstawie wniosku własnoręcznie podpisanego przez powoda, w którym potwierdził on, że otrzymał OWU. Powód nie zgłaszał żadnych wątpliwości co do treści OWU, nie odstąpił od umowy w terminie 30 dni. W trakcie trwania umowy strony zawarły aneks do umowy, który modyfikował niektóre jej postanowienia, stąd zgodnie z art. 316 § 1 k.p.c. sąd powinien dokonać oceny postanowień OWU z uwzględnieniem wprowadzonych zmian. Pozwany wskazał, że zasady rezygnacji z ubezpieczenia zawarte w OWU zostały napisane językiem prostym, a kwestia kosztów wykupu i pobrania opłaty umieszczona w formie załącznika w postaci tabelarycznej. Ta sama tabela znalazła się na dokumencie potwierdzającym wystawienie polisy. Zdaniem pozwanego nie ulega wątpliwości, że powodowi przed zawarciem umowy ubezpieczenia zostały doręczone OWU wraz z Tabelami Opłat i Limitów i tym samym wzorzec wiąże powoda zgodnie z art. 384 k.c. Nadto, zgodnie z postanowieniami umowy, wprowadzonymi na mocy aneksu, opłaty zostały ograniczone w ten sposób, że nie mogą być wyższe niż 5% wartości umowy. Pozwany podkreśla, iż postanowienia OWU regulujące wysokość świadczenia wykupu obejmują świadczenia główne stron, w umowie brak jest elementu losowości charakterystycznego dla umowy ubezpieczenia. Postanowienia OWU wskazują wysokość świadczenia, jakiego może oczekiwać konsument w poszczególnych latach. Wartość świadczenia jest jasno i przejrzysto określona w OWU i nie ma na celu penalizacji wcześniejszego rozwiązania umowy przez konsumenta, lecz uwzględnia ponoszone przez przedsiębiorcę koszty związane z zawarciem umowy i prowadzeniem działalności gospodarczej. Jak wskazuje pozwany, w świetle przepisów prawa dopiero rozwiązanie umowy ubezpieczenia generuje (aktywuje) określone koszty po stronie ubezpieczyciela i oprócz kosztów pośrednika ubezpieczeniowego pozwany ponosi szereg innych kosztów akwizycji bezpośrednich i pośrednich. Pozwany wskazuje nadto, że jest uprawniony do ustalenia w sposób przyjęty w OWU wartości wykupu przy rozwiązaniu umów ubezpieczenia i wypłacaniu wartości wykupu tych umów, a wysokość świadczenia pozostaje w rzeczywistym i adekwatnym związku do kosztów ponoszonych przez pozwanego wskutek rozwiązania umowy w początkowym okresie jej trwania. Kwota, o którą pomniejszana jest opłata nie jest rażąco wygórowana, stąd nie można przyjąć, iż postanowienia OWU kształtowały prawa i obowiązki powoda w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszały jego interesy. Pozwany zauważył, iż wartość wykupu stanowi główne świadczenie pozwanego w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. i nie może być uznane za niedozwolone postanowienie umowne w ramach kontroli incydentalnej. Zdaniem pozwanego istnienie na gruncie umowy okoliczności związanych ze szczególną właściwością (naturą) stosunku prawnego wynikającego z treści wzorca umowy, konstrukcja świadczenia w postaci opłaty na gruncie treści całego wzorca umowy oraz natury stosunku prawnego nie może zostać uznana za abuzywną. Nadto, pozwany zakwestionował datę początkową roszczenia o odsetki, wskazując, że termin spełnienia świadczenia musi być wyznaczony w oparciu o treść art. 455 k.c.

(odpowiedź na pozew k. 65-71)

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 28 października 2010r., za pośrednictwem agenta ubezpieczeniowego, powód A. K. (1) jako ubezpieczony i konsument zawarł z pozwanym (...) S.A. z siedzibą w W. umowę ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi (...), potwierdzoną polisą nr (...). Zakresem ubezpieczenia była objęta śmierć ubezpieczonego i śmierć wskutek nieszczęśliwego wypadku, a suma ubezpieczenia została określona na 105 % wartości polisy. Składka regularna wynosiła 2.000 zł i miała być opłacana co miesiąc. Jako uposażeni zostali wskazani L. K. i A. K. (2). Przed zawarciem umowy powód otrzymał OWU.

(okoliczności bezsporne ustalone w oparciu o polisę nr (...) k. 18, wniosek k. 76, potwierdzenie doręczenia pakietu ubezpieczeniowego k. 77)

Do zawarcia umowy doszło w pracowni architektonicznej powoda. Pośrednik zapewniał powoda o zaletach produktu, w tym możliwości osiągnięcia wysokich zysków. Przy podpisaniu umowy powód nie był informowany o skutkach wcześniejszej rezygnacji z ubezpieczenia, w tym o opłacie za wykup, ani o kosztach, a zapewniano go wyłącznie o korzyściach wynikających z tego produktu. Treść umowy ani OWU nie była indywidualnie negocjowana z powodem. Powód nie był też informowany o prowizji agenta.

(dowód: przesłuchanie powoda k. 145V i 146, płyta CD k. 147)

W myśl art. VI ust. 4 OWU ubezpieczający ma prawo do wypowiedzenia umowy w dowolnym terminie z zachowaniem 30 – dniowego okresu wypowiedzenia. Wypowiedzenie nie zwalnia ubezpieczającego z obowiązku zapłaty składki regularnej za okres, w którym Towarzystwo udzielało ochrony ubezpieczeniowej. Zgodnie z treścią art. IX. OWU wykup polisy polega na wypłacie Ubezpieczającemu wartości wykupu (ust. 1). Polisa ma wartość wykupu równą sumie wartości polisy i wartości dodatkowej pomniejszonej o opłatę za całkowity wykup wartości polisy oraz opłatę za całkowity wykup wartości dodatkowej. Wysokość opłat określona została w Tabeli opłat i limitów (ust. 2). Opłata z tytułu całkowitego lub częściowego wykupu wartości polisy określona jest jako procent wypłacanej wartości polisy powstałej ze składek regularnych należnych w pierwszych pięciu latach polisy (ust. 5). Do obliczenia wartości polisy i wartości dodatkowej przyjmuje się cenę sprzedaży jednostki uczestnictwa, obowiązującą w dniu wyceny, w którym Towarzystwo dokona umorzenia jednostek uczestnictwa. Towarzystwo dokona umorzenia jednostek uczestnictwa w terminie 3 dni roboczych, licząc od dnia otrzymania od Ubezpieczającego oświadczenia (ust. 9). Towarzystwo dokona wypłaty wartości polisy (całkowitej lub częściowej) lub wartości dodatkowej (całkowitej lub częściowej) po otrzymaniu oświadczenia Ubezpieczającego, złożonego na kompletnie i poprawnie wypełnionym formularzu Towarzystwa i potwierdzeniu tożsamości Ubezpieczającego (ust. 11). Zgodnie z art. XI. ust. 5 w dniu rozpoczęcia każdego miesiąca pozwany naliczał opłatę administracyjną w wysokości określonej w Tabeli opłat i limitów tj. w wysokości 9 zł miesięcznie. Opłata ta była pobierana poprzez odliczenie jednostek uczestnictwa z rachunku. Nadto, pozwany pobierał opłaty manipulacyjne od każdej wpłaconej składki dodatkowej. Zgodnie z Tabelą Opłat i Limitów, opłata za całkowity wykup wartości polisy w pierwszym roku polisy wynosiła 98 % wartości polisy utworzonej ze składki regularnej należnej w pierwszych pięciu latach polisy, w drugim roku – 95 %, w trzecim – 85 %, w czwartym – 70 %, w piątym – 55 %, w szóstym – 40 %, w siódmym – 25 %, w ósmym – 20 %, w dziewiątym – 10 %, a dziesiątym – 5 %.

(okoliczności bezsporne ustalone w oparciu o Ogólne Warunki Ubezpieczenia na Życie z Ubezpieczeniowymi Funduszami Kapitałowymi (...) ze Składką Regularną wraz z załącznikami, w tym Tabelą Opłat i Limitów k. 19-37)

W związku z decyzją Prezesa UOKiK z dnia 23 grudnia 2015r. pozwany przesłał do powoda pismo z propozycją zawarcia aneksu do wyżej opisanej umowy. Do pisma dołączono egzemplarz aneksu do umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi (...) ze składką regularną nr polisy (...). Zgodnie z treścią aneksu opłata za całkowity lub częściowy wykup wartości polisy miała być wyliczana w dotychczasowy sposób z tym zastrzeżeniem, że jej wysokość nie będzie mogła przekroczyć 5 % wartości umowy, zaś w przypadku, w którym wysokość opłaty za całkowity lub częściowy wykup wartości polisy obliczona zgodnie z umową, byłaby wyższa niż 5 % wartości umowy, opłata ulega obniżeniu do wysokości 5 % wartości umowy. Podpisany przez powoda egzemplarz aneksu został doręczony pozwanemu w dniu 8 kwietnia 2016r.

(dowód: aneks do umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi (...) ze składką regularną nr polisy (...) k. 78)

Pismem z dnia 14 października 2015r. powód złożył oświadczenie o wypowiedzeniu umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi (...) i wezwał pozwanego do zapłaty pełnej kwoty zgromadzonej na jego rachunku bez potrącania jakichkolwiek należności i opłat zastrzeżonych na wypadek rezygnacji z umowy. Pismem z dnia 12 listopada 2015r. pozwany poinformował powoda, że nie zaakceptował wniosku o zwrot pełnej kwoty zgromadzonej na rachunku polisy i wskazał, że do wypłaty wartości polisy niezbędne jest przesłanie odpowiedniej dyspozycji z poświadczeniem tożsamości osoby składającej dyspozycję.

(dowód: wypowiedzenie umowy k. 39, pismo pozwanego z dnia 12 listopada 2015r. k. 40-41)

Pismem z dnia 18 kwietnia 2016r. pozwany poinformował powoda, iż wartość umorzonych jednostek wynosi 177.987,87 zł, opłata za wykup wartości polisy 71.195,15 zł, zaś wartość wypłaconych środków 106.792,72 zł.

(okoliczności bezsporne ustalone w oparciu o pismo pozwanego z dnia 18 kwietnia 2016r. k. 38)

Pismem z dnia 2 stycznia 2017r. powód wezwał pozwanego do zapłaty kwoty 19.121 zł zatrzymanej przez pozwanego tytułem opłaty za wykup w terminie 7 dni od dnia otrzymania pisma. Pismem z dnia 6 lutego 2017r. pozwany poinformował powoda, że nie zaakceptował wniosku dotyczącego zapłaty kwoty 19.121 zł.

(okoliczności bezsporne ustalone w oparciu o przedsądowe wezwanie do zapłaty z dnia 2 stycznia 2017r. k. 42-45, pismo pozwanego z dnia 6 lutego 2017r. k. 46)

Sąd zważył, co następuje:

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dowodów z dokumentów przedstawionych przez strony oraz dowodu z przesłuchania powoda A. K. (1).

Oceniając zebrany w niniejszej sprawie materiał dowodowy Sąd uznał, iż wszystkie dokumenty prywatne, z których Sąd przeprowadził dowód, są wiarygodne, albowiem żadna ze stron nie kwestionowała autentyczności tych dokumentów, ani też nie zaprzeczyła, iż osoby podpisane pod tymi pismami nie złożyły oświadczeń w nich zawartych.

Za wiarygodne Sąd uznał także zeznania powoda. Zdaniem Sądu powód zeznawał szczerze i spontanicznie, a nadto jego zeznania były spójne i nie budziły wątpliwości w świetle zasad doświadczenia życiowego czy logicznego rozumowania.

Przechodząc do szczegółowych rozważań, wskazać należy, iż w niniejszej sprawie powód domagał się zwrotu opłaty za całkowity wykup polisy nr (...) w wysokości 12.000 zł, która – jego zdaniem – została nienależnie pobrana przez pozwanego w związku z rezygnacją powoda z umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi. Zdaniem powoda, postanowienia wzorca umownego tj. OWU przewidujące obowiązek zapłaty opłaty za wykup stanowią niedozwolone klauzule umowne (tzw. klauzule abuzywne). Zgodnie z treścią art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. W myśl art. 385¹ § 3 k.c. niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Z kolei wedle art. 385² k.c. oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny. W świetle powołanych powyżej przepisów do uznania konkretnego postanowienia za abuzywne muszą zostać spełnione następujące przesłanki: 1) umowa musi być zawarta z konsumentem; 2) postanowienie umowy nie może być uzgodnione indywidualnie; 3) postanowienie winno kształtować prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy; 4) postanowienie nie dotyczy głównych świadczeń stron określonych w sposób jednoznaczny.

W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że umowa ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi (...) potwierdzoną polisą nr (...) zawarta przez strony w dniu 28 października 2010r. jest umową jednostronnie profesjonalną. Powód bowiem nie zawierał jej w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, lecz występował jako konsument w rozumieniu art. 22¹ k.c.

W dalszej kolejności wskazać należy, iż postanowienia dotyczące opłaty związanej z wykupem polisy zostały zawarte w art. IX. Ogólnych Warunków Ubezpieczenia, zgodnie z którym polisa ma wartość wykupu równą sumie wartości polisy i wartości dodatkowej pomniejszonej o opłatę za całkowity wykup wartości polisy oraz opłatę za całkowity wykup wartości dodatkowej. Wysokość opłat określona została w Tabeli opłat i limitów. W dalszej części tego postanowienia wskazano, że opłata z tytułu całkowitego lub częściowego wykupu wartości polisy określona jest, jako

procent wypłacanej wartości polisy powstałej ze składek regularnych należnych w pierwszych pięciu latach polisy. Zgodnie z Tabelą opłat i limitów, opłata za całkowity wykup wartości polisy w pierwszym roku polisy wynosiła 98 % wartości polisy utworzonej ze składki regularnej należnej w pierwszych pięciu latach polisy, w drugim roku – 95 %, w trzecim – 85 %, w czwartym – 70 %, w piątym – 55 %, w szóstym – 40 %, w siódmym – 25 %, w ósmym – 20 %, w dziewiątym – 10 %, a dziesiątym – 5 %. OWU jak i Tabela opłat i limitów bez wątpienia stanowią wzorce umowne stosowane przez pozwanego przy zawieraniu nieoznaczonej ilości umów. W świetle wymienionych powyżej przesłanek dla uznania postanowień wzorca umownego za abuzywne konieczne było ustalenie, że nie zostały one uzgodnione indywidualnie. W myśl art. 385¹ § 3 k.c. nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Podkreślić przy tym należy, że zgodnie z treścią art. 385¹ § 4 k.c. ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje, a więc w niniejszej sprawie na stronie pozwanej. W judykaturze podnosi się, że okoliczność, iż konsument znał treść danego postanowienia i rozumiał je, nie przesądza o tym, że zostało ono indywidualnie uzgodnione. Konieczne byłoby wykazanie, że konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego. Przyjęcie takiego wpływu byłoby możliwe przede wszystkim wówczas, gdyby konkretny zapis był z nim negocjowany (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 6 kwietnia 2011r., I ACa 232/11, L.). Wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem będą klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść (por. wyrok Sądu Apelacyjnego Warszawa z dnia 15 maja 2012r., VI ACa 1276/11, L.). Podkreślić należy, iż przedmiotowa umowa jest umową adhezyjną, przygotowaną jednostronnie przez pozwanego. Z uwagi na fakt, że wszelkie postanowienia dotyczące wartości wykupu zawarte były w jednostronnie ustalonych przez pozwanego Ogólnych Warunkach Ubezpieczenia i Tabeli Opłat i Limitów i wiązały powoda na zasadzie określonej w art. 384 k.c., należało uznać, że negocjacje co do treści postanowień wzorca umownego w ogóle nie były możliwe. Szczegółowe regulacje zawarte w OWU i Tabeli zostały ukształtowane jeszcze przed zawarciem umowy przez strony tj. na mocy uchwały zarządu pozwanego towarzystwa ubezpieczeń nr GL/ob./2/10/2009 z dnia 14 października 2009r. i z tej przyczyny powód nie miał żadnego wpływu na ich treść. Zdaniem Sądu, za uznaniem, że warunki umowy były indywidualnie uzgadniane z powodem nie przemawia fakt, że przed zawarciem umowy powód zapoznawał się z OWU oraz że miał prawo odstąpić od umowy w terminie 30 dni od daty jej podpisania. Powyższa okoliczność dowodzi jedynie tego, że powód mógł zapoznać się z treścią kwestionowanych klauzul umownych, natomiast nie świadczy o tym, że powód miał możliwość negocjowania powyższych zapisów oraz modyfikacji warunków umowy. Podkreślić należy, iż możliwość zapoznania się z wzorcem umowy nie przesądza o możliwości pertraktacji jego postanowień. To samo dotyczy umożliwienia konsumentowi odstąpienia od umowy, jak i uświadomienia mu treści jej postanowień. Pozwany nie przedstawił żadnego dowodu świadczącego o tym, iż OWU w jakimkolwiek zakresie podlegały indywidualnym uzgodnieniom i istniała możliwość ich zmiany. Z powyższych względów Sąd uznał, że kwestionowane przez powoda postanowienia umowy nie były indywidualnie uzgodnione, gdyż powód jako konsument nie miał żadnego wpływu na ich treść.

Strona pozwana wywodziła, że postanowienia dotyczące wartości wykupu określają główne świadczenie strony umowy i z tego względu nie mogą stanowić przedmiotu kontroli incydentalnej. Z argumentacją pozwanego jednak nie sposób się zgodzić. Podkreślić należy, że OWU nie zawierają definicji opłaty za całkowity lub częściowy wykup wartości polisy. Postanowienia wzorca umownego określają tę opłatę pośrednio poprzez odniesienie się do wartości wykupu i poprzez wskazanie jej wysokości. Zgodnie z kwestionowanymi przez powoda postanowieniami OWU i Tabeli Opłat i Limitów opłata za wykup zależna jest od roku polisy i wynosi odpowiednio od 98% wartości polisy w pierwszym roku i stopniowo maleje z kolejnym rokiem by w jedenastym i kolejnych latach umowy osiągnąć stawkę 0%. W świetle treści kwestionowanych postanowień wzorca umownego należy stwierdzić, że samo pojęcie opłaty za całkowity lub częściowy wykup wartości polisy jest postanowieniem odrębnym od samej wartości wykupu, zaś w niniejszej sprawie powód domagał się uznania za abuzywne wyłącznie postanowień regulujących opłaty za wykup, a nie odnoszących się do wartości wykupu. Zgodnie z poglądem prawnym Sądu Najwyższego wyrażonym w wyroku z dnia 18 grudnia 2013r., I CSK 149/13, L. umowa ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi jest „umową mieszaną z elementami klasycznego modelu umowy ubezpieczenia na życie i postanowieniami charakterystycznymi

dla umów, których celem jest inwestowanie kapitału. Przewidziana umową ochrona ubezpieczeniowa ma jednak z uwagi na sumę ubezpieczenia charakter symboliczny, tak więc dominuje aspekt kapitałowy uzasadniający pogląd, że cel umowy zakłada istnienie długotrwałego stabilnego stosunku prawnego łączącego strony w celu zgromadzenia jak najwyższego kapitału i wygenerowania możliwie najlepszego efektu ekonomicznego dla ubezpieczającego, co zapewnia także ubezpieczycielowi określone korzyści". Zatem głównym celem ekonomicznym umowy jest zarabianie na posiadanym kapitale. Z analizy postanowień OWU wynika, że obowiązkiem ubezpieczającego jest zapłata składki, a obowiązkiem ubezpieczyciela udzielenie ochrony ubezpieczeniowej. W związku z tym przyjąć należy, że głównym świadczeniem ubezpieczonego była opłata składki a nie ponoszenie dodatkowych opłat w przypadku rozwiązania umowy. Opłata za wykup stanowi zatem świadczenie uboczne, a nie świadczenie główne. Przedmiotowa opłata za wykup nie może zostać w żaden sposób zaliczona do essentialia negotii przedmiotowej umowy, albowiem umowa może być równie dobrze zawarta bez zastrzeżenia świadczenia wykupu i zawarcie umowy bez takiego zastrzeżenia nie miałoby żadnego wpływu na ważność czy wykonalność takiej umowy.

Dla uznania spornych klauzul za abuzywnie konieczne było także ustalenie, czy klauzule te kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają jego interesy. Jak wskazuje się w doktrynie w stosunkach z konsumentami szczególne znaczenie mają te oceny zachowań podmiotów w świetle dobrych obyczajów, które odwołują się do wartości takich jak: szacunek wobec partnera, uczciwość, szczerowość, zaufanie, lojalność, rzetelność i fachowość. Postanowienia umów, które kształtują prawa i obowiązki konsumenta, nie pozwalając na realizację tych wartości, będą uznawane za sprzeczne z dobrymi obyczajami. W szczególności w taki sposób kwalifikowane są wszelkie postanowienia, które zmierzają do naruszenia równorzędności stron stosunku, nierównomiernie rozkładając uprawnienia i obowiązki między partnerami umowy (por. M. Bednarek [w:] E. Łętowska (red.) System prawa prywatnego, t. 5, Warszawa 2006, s. 662-663; W. Popiołek [w:] K. Pietrzykowski (red.) Kodeks cywilny. Komentarz, t. I, 2005, art. 3851, nb 7; K. Zagrobelny [w:] E. Gniewek (red.) Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2008, art. 3851, nb 9). Sprzeczne z dobrymi obyczajami będą także działania, które zmierzają do niedoinformowania, dezorientacji, wywołania błędnego przekonania u klienta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności (por. I. Wesołowska [w:] C. Banasiński (red.) Niedozwolone postanowienia umowne, w: Standardy wspólnotowe w polskim prawie ochrony konsumenta, Warszawa 2004, s. 180). Postanowienia umowy lub wzorca umownego rażąco naruszają interes konsumenta, jeżeli poważnie, znacząco odbiegają od sprawiedliwego wyważenia praw i obowiązków stron. Pojęcie rażącego naruszenia interesów konsumenta nie może być sprowadzane tylko do wymiaru czysto ekonomicznego; należy też uwzględnić niewygodę organizacyjną, nierzetelność traktowania, wprowadzenie w błąd, naruszenie prywatności konsumenta (por. wyrok SN z 6 października 2004 r., I CK 162/04, (...) 2005, Nr 12, poz. 136; wyrok SN z 13 lipca 2005 r., I CK 832/04, B. (...), Nr 11). W wyroku z 13 lipca 2005r. Sąd Najwyższy stwierdził, że "rażące naruszenie interesów konsumenta" oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na jego niekorzyść w określonym stosunku obligacyjnym. Jak wskazał Sąd Okręgowy w Warszawie w wyroku z dnia 10 maja 2017r. w sprawie o sygn. akt XXIV C 554/14 za dobre obyczaje uznać zatem należy kształtowanie takich warunków umów, które nie będą uprzywilejowywały jednej strony umowy tj. przedsiębiorcy, w sposób nadmierny obciążając drugiego z kontrahentów – konsumenta.

Podkreślić przy tym należy, iż zgodnie z treścią art. 385¹ k.c. jako niedozwolone mogą zostać ocenione tylko te postanowienia, które określają prawa i obowiązki stron. W analizowanym przypadku takimi postanowieniami są postanowienia nakładające na konsumenta obowiązek zapłaty opłaty za częściowy bądź całkowity wykup wartości polisy. Natomiast postanowienia dotyczące wysokości tej opłaty jedynie uzupełniają powyższe postanowienia. Odnosząc powyższe rozważania natury ogólnej do niniejszego stanu faktycznego należy stwierdzić, że sporne postanowienia wzorca umownego bez wątpienia naruszały zasadę równorzędności stron stosunku, nierównomiernie rozkładając uprawnienia i obowiązki między ubezpieczycielem a ubezpieczającym, a także naruszały zasadę lojalności i zaufania. Podkreślić bowiem należy, że w przypadku rozwiązania umowy przez upływem 10 lat jej trwania, opłata za wykup wartości polisy była rażąco wysoka i pozbawiała ubezpieczających większości środków zgromadzonych na ich rachunkach. Zgodnie z treścią OWU i Tabeli Opłat i Limitów wysokość opłaty za wykup polisy – którą ubezpieczający ponosił w razie rezygnacji z ubezpieczenia – została określona jako procent wypłacanej wartości polisy powstałej ze składek regularnych należnych w pierwszych pięciu latach polisy. Później strony zmodyfikowały stosunek prawny,

zawierając w dniu 8 kwietnia 2016r. aneks do umowy, który przewidywał, że opłata za całkowity lub częściowy wykup wartości polisy miała być wyliczana w dotychczasowy sposób z tym zastrzeżeniem, że jej wysokość nie będzie mogła przekroczyć 5 % wartości umowy, zaś w przypadku, w którym wysokość opłaty za całkowity lub częściowy wykup wartości polisy obliczona zgodnie z umową, byłaby wyższa niż 5 % wartości umowy, opłata ulegała obniżeniu do wysokości 5 % wartości umowy. Podpisanie przez strony powyższego aneksu było rezultatem wydania przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów decyzji nr (...) z dnia 23 grudnia 2015r. Powołana decyzja zobowiązała pozwanego do zmiany zasad wyliczenia opłat pobieranych w przypadku całkowitego lub częściowego wykupu wartości polisy, obowiązujących w dniu uprawomocnienia się decyzji, w umowach ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi, zawartych na podstawie wymienionych wzorców. Zmiana miała być dokonana w ten sposób, że w przypadku umów ze składką regularną - wysokość opłaty pobieranej przez (...) S.A. z siedzibą w W., w przypadku całkowitego lub częściowego wykupu wartości polisy, nie będzie wyższa niż 5 % wartości umowy, przy czym pojęcie „wartość umowy” rozumiane miało być jako suma składek regularnych płatnych przez konsumenta w okresie przez jaki konsument zgodnie z umową zobowiązany jest do ponoszenia opłat w przypadku całkowitego lub częściowego wykupu wartości polisy, przy założeniu ciągłego trwania umowy i regularnego płacenia składek w całym okresie ubezpieczenia. Przy ustalaniu wartości umowy, pod uwagę brana miała być wysokość składki wskazanej w polisie w momencie zawarcia umowy, to jest bez uwzględnienia ewentualnych zmian wysokości składek w przyszłości z tytułu indeksacji. W ocenie Sądu, zarówno fakt wydania ww. decyzji, jak też zawarcie przez strony aneksu do umowy modyfikującego wysokość spornej opłaty za całkowity lub częściowy wykup wartości polisy, nie zamyka w żaden sposób powodowi drogi do dochodzenia zwrotu pozostałej części środków wpłaconych zatrzymanych przez pozwanego tytułem opłaty za całkowity wykup umowy. Zważyć bowiem należy, iż w decyzji Prezes UOKiK zobowiązał pozwanego do przesłania konsumentom pozostającym stronami umowy komunikatu zawierającego m.in. informacji, że zawarcie aneksu do umowy nie wyłącza ani nie ogranicza uprawnień konsumenta do dochodzenia na drodze cywilnoprawnej dalej idących roszczeń dotyczących wysokości opłat pobieranych w przypadku całkowitego lub częściowego wykupu wartości polisy. Samo to zastrzeżenie wskazuje, że powód może dochodzić dalszych roszczeń wynikających z umowy, także wywodzonych z abuzywności tego zmodyfikowanego postanowienia umownego. Istotne przy tym jest, że zgodnie z treścią art. 385² k.c. oceny postanowień umowy czy wzorca umownego pod kątem abuzywności dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy. Już z tego względu fakt późniejszej modyfikacji umowy wskutek zawarcia aneksu do umowy, co było rezultatem wydania przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów decyzji nr (...) z dnia 23 grudnia 2015r., pozostaje bez znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Jednocześnie zgodzić się należy z poglądem wyrażonym w niniejszej sprawie przez Prezesa UOKiK, że zgoda konsumenta na zawarcie aneksu, który ogranicza skutki stosowania niedozwolonego postanowienia umownego, nie jest równoznaczna z tym, że konsument zawarł nową umowę i zrzekł się możliwości dochodzenia swoich roszczeń w pełnej wysokości. Z powyższych względów, Sąd zobligowany był do oceny kwestionowanych postanowień wzorca umownego pod kątem zgodności z dobrymi obyczajami jak też przez pryzmat rażącego naruszenia interesów powoda jako konsumenta.

Zważyć należy, iż w niniejszej sprawie pozwany podnosił, że wysokość opłaty za wykup wartości polisy była usprawiedliwiona wysokimi kosztami, jakie ponosi w związku z zawarciem umowy, a które kompensowane są zyskami osiąganymi w kolejnych latach. Sąd nie dopatrzył się jednak żadnego związku pomiędzy ustaloną procentowo opłatą za wykup wartości polisy a kosztami pośrednika ubezpieczeniowego, kosztami akwizycji (np. z tytułu wynagrodzenia pracowników, wystawienia i przekazania dokumentów, kosztów systemowych za włączenie umów do portfela ubezpieczeń) czy kosztami pośrednimi związanymi z reklamą i promocją produktów ubezpieczeniowych. Przede wszystkim należy wskazać, że z treści OWU ani innych dokumentów nie wynika, aby opłata za wykup miała związek z kosztami ponoszonymi przez pozwanego, w tym z wysokimi prowizjami agentów ubezpieczeniowych. Jak już wskazano powyżej żaden z dokumentów regulujących stosunek prawny stron nie zawiera definicji opłaty za wykup wartości polisy i nie wyjaśnia charakteru i funkcji tej opłaty, w szczególności nie wskazuje na związek opłaty z jakimiś kosztami ponoszonymi przez pozwanego. Zgodzić się należy z poglądem Sądu Okręgowego w Warszawie zawartym w cytowanym wyżej wyroku z dnia 10 maja 2017r., iż wykładnia językowa pojęcia „opłata za wykup” jest bardzo wąska i dla typowego konsumenta oznacza, że będzie to koszt tylko i wyłącznie czynności związanych z wykupem polisy, a nie wszelkich działań pozwanej związanych z umową. Nadto, należy zauważyć, że koszty związane z działalnością akwizycyjną nie są kosztami ponoszonymi bezpośrednio w związku z umową

i nie mogą być traktowane jako konieczny składnik świadczeń ubezpieczonego. Są to ogólne koszty działalności strony pozwanej, objęte jej ryzykiem gospodarczym i przenoszenie obowiązku ich ponoszenia na klientów następuje poprzez pobieranie od nich określonych świadczeń o charakterze marży, wynagrodzenia, prowizji czy opłat za zarządzanie, a nie zaś za pomocą „kar” czy „odszkodowań” za rozwiązanie umowy. Zarówno z treści OWU jak i zeznań powoda wynika, że w trakcie trwania stosunku umownego, pozwany pobierał od powoda osobne opłaty administracyjne czy opłaty za zmianę podziału składki czy przeniesienie jednostek uczestnictwa. Wobec braku szczegółowych wyjaśnień ze strony pozwanego należało uznać, że powyższe opłaty pokrywały co najmniej część kosztów związanych z zarządzaniem przedmiotową inwestycją. Zważywszy, że opłata za wykup wartości polisy została ustalona procentowo od wartości umowy, należało wykazać, że ponoszone przez pozwanego koszty są zmienne i zależne od upływu czasu jak też wartości rachunku. Takiego związku jednak pozwany w żaden sposób nie wykazał. Gdyby rzeczywiście koszty związane z zawarciem i wykonywaniem umowy były rekompensowane poprzez opłatę za wykup, to zgodnie z zasadami logicznego rozumowania koszty te powinny maleć wraz z każdym kolejnym rokiem trwania umowy, gdyż byłyby stopniowo spłacane z wypracowywanych zysków czy też innych pobieranych opłat. Generalnie możliwe jest pobieranie przez ubezpieczyciela opłat od konsumentów za świadczenie im usług, jednakże opłaty te nie mogą być ukrywane w opłacie za wykup. Nadto konsumenci nie mieli rzeczywistego wpływu na wysokość prowizji przyznawanych agentom, nie łączyły ich z nimi żadne umowy, które nakładałyby na nich obowiązek pokrycia kosztów prowizji agentów. Nie mieli również możliwości ustalenia czy ich świadczenie jest ekwiwalentne i uzasadnione okolicznościami. Mało tego, mimo ogólnych zarzutów zawartych w odpowiedzi na pozew, pozwany nie wskazał jaka była wysokość prowizji pośrednika ubezpieczeniowego, przez co nie można ocenić czy jej wysokość pozostaje adekwatna do podjętych przezeń czynności związanych z zawarciem umowy z powodem. Nadto, z zeznań powoda nie wynika, aby powód został zachęcony do tego produktu jakimiś kosztownymi sposobami akwizycji (np. koszty reklam telewizyjnych, zewnętrznych, prasowych), a w trakcie rozmowy z pośrednikiem powód nie otrzymał żadnych dodatkowych, zwyczajowych świadczeń wymagających uprzedniego poniesienia kosztów (np. poczęstunek kawą, drobny upominek itp.). W takim układzie, jeżeli zakład ubezpieczeń rzeczywiście poniósł w stosunku do sprzedaży tego konkretnego produktu wysokie koszty akwizycji, to oznacza, że rażąco niekorzystnie dla siebie sformułował z pośrednikiem zasady rozliczeń tych kosztów. Powód jako konsument natomiast nie może ponosić negatywnych konsekwencji tego, że zakład ubezpieczeń niegospodarnie dysponuje swoim majątkiem. Nadto, należy zauważyć, że w OWU nie wskazano również, aby powód zobowiązany był pokrywać koszty wynagrodzenia, akwizycji czy inne koszty techniczne związane z przygotowaniem produktu, o jakich mowa w odpowiedzi na pozew. Pozwany nie wykazał więc racjonalnego i dającego się zaakceptować powiązania kosztów i ryzyka ubezpieczyciela z wysokością opłaty za wykup wartości polisy. Nadto, analizując poszczególne postanowienia OWU dotyczące opłaty za całkowity lub częściowy wykup wartości polisy Sąd nie dostrzegł, aby wskazano na związek opłaty ze wskazanymi przez pozwanego kosztami, w szczególności nie wskazano, że opłata za wykup służy pokryciu kosztów prowizji pośrednika ubezpieczeniowego, wynagrodzenia pracowników pozwanego zaangażowanych w obsługę tego produktu finansowego, czy jakichkolwiek innych kosztów związanych z zarządzaniem. Nie podano także jaka jest wysokość przedmiotowych kosztów (nawet orientacyjnie) przypadających na tę konkretną umowę ani nawet nie podano sposobu ustalenia tych kosztów, tak aby należycie poinformowany o skutkach zawarcia umowy konsument mógł podjąć racjonalną i przemyślaną decyzję przed zawarciem umowy, w tym mógł wyważyć zarówno korzyści związane z tym produktem finansowym, jak też koszty czy ryzyka. Jest to o tyle istotne, że przedmiotowa umowa była długoterminowa. Tymczasem z zeznań powoda wynika, że na etapie podpisania umowy powód nie uzyskał od pośrednika ubezpieczeniowego informacji związanych z zasadami wcześniejszego rozwiązania umowy, ale także informacji o kosztach związanych z zawarciem umowy i ich związku z opłatą za wykup. Brak należytego poinformowania powoda przez pozwanego o opłacie oraz o ponoszonych kosztach (w szczególności kosztach akwizycji), sprawia, że nałożenie na powoda obowiązku uiszczenia opłat za wykup jest sprzeczne z dobrymi obyczajami, narusza bowiem wymóg konstruowania w umowie jasnych postanowień oraz zasadę lojalności przedsiębiorcy wobec konsumenta. Zastrzegając taką opłatę na wypadek wcześniejszego rozwiązania umowy pozwany de facto przerzuca całe ryzyko oraz koszty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej na konsumenta, sam zaś przejmując znaczne środki finansowe zgromadzone na rachunku konsumenta w chwili rozwiązania umowy. Pozwany tym samym nie podnosi żadnego ryzyka związanego z tą inwestycją. Tak skonstruowana

opłata za wykup, bez odniesienia jej wysokości do rzeczywiście ponoszonych przez pozwanego kosztów stanowi w istocie swoistą „karę” za rozwiązanie umowy przed upływem okresu na jaki została zawarta.

W myśl art. VI ust. 4 OWU ubezpieczający ma prawo do wypowiedzenia umowy w dowolnym terminie z zachowaniem 30 – dniowego okresu wypowiedzenia. Wypowiedzenie nie zwalnia ubezpieczającego z obowiązku zapłaty składki regularnej za okres, w którym Towarzystwo udzielało ochrony ubezpieczeniowej. Powyższe prawo było jednak iluzoryczne. Powód nie mógł bowiem skorzystać z możliwości rozwiązania umowy bez ryzyka utraty wszystkich lub większości zgromadzonych na rachunkach środków. Nawet w przypadku niewłaściwego wykonywania umowy przez pozwanego konsument nie posiadał możliwości rozwiązania umowy bez ponoszenia strat finansowych. Jeszcze raz zgodzić należy się z poglądem Sądu Okręgowego w Warszawie, iż „umowa ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym jest produktem złożonym i skomplikowanym, a zatem wiedza konsumenta jest w tym przypadku zdecydowanie mniejsza niż chociażby w odniesieniu do zwykłych umów ubezpieczenia. Nie sposób uznać, że konsument zawierając taką umowę posiada fachową wiedzę na temat tego rodzaju ubezpieczeń, jak też charakteru opłat. Przeciętny konsument ma jednak zaufanie do towarzystwa ubezpieczeń, jako przedsiębiorcy, że będzie on wiarygodnym podmiotem. Fakt oderwania wysokości opłaty za wykup od rzeczywiście poniesionych kosztów oraz mechanizm naliczania opłaty przemawiają zdaniem Sądu za przyjęciem, że celem wprowadzenia opłaty za wykup było wywarcie na konsumentach presji, w celu dalszego trwania w stosunku umownym, a nie zabezpieczenie własnych interesów poprzez minimalizację strat związanych z tym, że strona poniosła koszty, licząc na długoletnie trwanie stosunku umownego. Opłata nie miała zatem charakteru kompensacyjnego, ale represyjny”. Z tych też względów w ocenie Sądu, powyższe uregulowania OWU, są sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interesy konsumenta. Wzorzec umowny przewidujący, że w razie rezygnacji przez ubezpieczonego z kontynuowania umowy ubezpieczenia traci on znaczne środki uzyskane wskutek wykupu jednostek uczestnictwa, bezsprzecznie narusza dobre obyczaje, gdyż sankcjonuje przejęcie przez ubezpieczyciela części wykupionych środków w całkowitym oderwaniu od skali poniesionych przez ten podmiot wydatków. Zapis ten dodatkowo rażąco narusza interes konsumenta, albowiem prowadzi do uzyskiwania przez ubezpieczyciela pewnych korzyści kosztem ubezpieczonego, zwłaszcza wówczas, gdy ten ostatni zgromadzi na swoim rachunku osobistym aktywa o znacznej wartości. Nie stanowi też dostatecznego usprawiedliwienia dla stosowania tak rygorystycznego automatyzmu okoliczność, że umowy ubezpieczenia na życie mają ze swej natury długoterminowy charakter. Znaczna część kosztów funkcjonowania pozwanego ubezpieczyciela, jak również ryzyko, jest bowiem pokrywana przez konsumenta z opłaty administracyjnej czy innych opłat. W tym stanie rzeczy wysokość opłaty za wykup powinna być uzależniona jedynie od kosztów jakie pozwany ponosi w związku z wygaśnięciem umowy ubezpieczenia i wykupem jednostek uczestnictwa.

Mając na względzie powyższe, skoro uregulowania dotyczące ustalenia opłaty za wykup wartości polisy stanowią niedozwolone postanowienia umowne, to nie wiążą one powoda w tym zakresie, a tym samym powód jest uprawniony do żądania zwrotu zgromadzonych środków, gdyż podstawa tego świadczenia odpadła. Z tych też względów Sąd w punkcie I. wyroku na podstawie art. 410 § 2 k.c. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 12.000 zł. Ponadto Sąd od tak przyznanej kwoty – na mocy art. 481 k.c. w zw. z art. 455 k.c. – zasądził odsetki ustawowe od dnia 6 lutego 2017r. do dnia zapłaty. W pozostałym zakresie tj. co do żądania odsetek za okres od 31 marca 2016r. do 5 lutego 2017r. Sąd powództwo oddalił, uznając, że roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia ma charakter bezterminowy i staje się wymagalne stosownie do art. 455 k.c. (por. wyrok SN z dnia 26 listopada 2009r., III CZP 102/09, OSNC 2010, Nr 5, poz. 75). Zważyć należy, iż dopiero pismem z dnia 2 stycznia 2017r. powód wezwał pozwanego do zapłaty kwoty 19.121 zł zatrzymanej przez pozwanego tytułem opłaty za wykup w terminie 7 dni od dnia otrzymania pisma. Nie dołączono jednak dowodu doręczenia tego wezwania. W dniu 6 lutego 2017r. pozwany skierował do powoda odpowiedź na to wezwanie, toteż z tą datą należało wiązać wymagalność roszczenia stosownie do art. 455 k.c.

O kosztach Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 5 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U.2015.1804) i przyjmując, że powód uległ tylko w nieznacznym zakresie (co do odsetek) zasądził od przegrywającego niniejsze postępowanie pozwanego na rzecz powoda całość kosztów procesu w kwocie 4.217 zł, na którą składają się: opłata sądowa od pozwu (600 zł), opłata

za czynności fachowego pełnomocnika powoda – radcy prawnego w stawce minimalnej (3.600 zł) i opłata skarbową od pełnomocnictwa (17 zł).